

*Курсант 1-го курсу факультету №1
Навчально-наукового інституту №1
Національної академії внутрішніх справ
Слюсар Людмила Євгеніївна*

ПРАВОСВІДОМІСТЬ: ФОРМУВАННЯ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВПЛИВУ

Процеси виникнення, розвитку та функціонування прав безпосередньо пов'язані із свідомою діяльністю суб'єктів суспільних відносин. У науці розрізняють різні форми суспільної форми свідомості: політичну, моральну, етичну, релігійну та правову.

Виникнення правової свідомості є результатом еволюції свідомості суспільства загалом: від міфологічної – до логічної, від логічної – до правової, та підвищенням ролі права у суспільних відносин. Першим недосконалими нормами права відповідало примітивна правосвідомість, яка мала емпіричний характер. З розвитком і накопичення правових знань, їх якісною зміною, відбуваються зміни в структурі та змісті правосвідомості: перехід від емпіричного до теоретичного рівня праворозуміння. З іншого боку, виникнення та розвиток правосвідомості проходить декілька етапів: знання права-ставлення до права-здійснення правової поведінки.

З'ясування змісту норм права – суб'єктивних прав і юридичних обов'язків – допомагає особі зіставити ці знання з наявною практикою, накопичити правові знання, виробити власну правову позицію. Цей процес опосередковується свідомістю особи та врешті-решт формує її правосвідомість.

Під правосвідомістю розуміють сукупність ідей уявлень, почуттів, які відображають ставлення суспільства до права, його структури, механізму правового регулювання суспільних відносин. Також правосвідомість можна розглядати як спосіб впливу права через свідомість окремих індивідів на закріплення їхньої правової правомірної поведінки.

Об'єктивним є взаємозв'язок права і свідомості. Право і правосвідомість не створюють одне одного. Вони формуються в об'єктивних умовах і взаємодіють. Право впливає на правосвідомість, формує уявлення членів суспільства на їхні права і обов'язки, а правосвідомість впливає на право, визначає практику правозастосування, зумовлює нормотворчу діяльність держави.

Виконання суб'єктами приписів правових норм, ефективність право реалізаційної діяльності залежить від розуміння ними змісту цих приписів.

На процес формування правосвідомості впливають суспільне становище, духовна культура суспільства, зокрема і правова, стан право виховної роботи, інтелектуальної можливості особи.

Визначають такі форми виховання правосвідомості: залучення широких верств населення до правотворчої діяльності, розвиток інститутів прямої демократії та представницької демократії (проведення референдумів,

всенародних опитувань), правова пропаганда; правильне застосування правових норм органами державної влади, державними підприємствами й установами; охорона конституційних прав і свобод громадянина.

Основними напрямками впливу правосвідомостями на суспільні відносини є її функції. Основними функціями правосвідомості є:

1) пізнавальна (когнітивна, інформаційна) — передбачає наявність правових знань та інформованість про нормативно-правові акти, є результатом інтелектуальної (розумової) діяльності суб'єктів суспільних відносин щодо виявлення, сприйняття та розуміння того, що собою являє чинне право, подальше осмислення різних правових явищ, пізнання правової дійсності. Суб'єктом такого пізнання є як законодавець, так і громадяни: кожен із них використовує уявлення про існуюче і належне право для виконання своїх завдань у правовому регулюванні;

2) оціночна (емоційна) — це виникнення у людини на розумовому і емоційному рівні оціночного ставлення до різних явищ і процесів правового життя на основі власного досвіду та правової практики. Правові норми, які захищають і охороняють інтереси людини, сприяють їх реалізації, дістають, як правило, схвалення, позитивної оцінки. У свою чергу недосконалі правові норми, які мають суттєві прогалини, суперечності, і тим самим здатні порушувати права і свободи людини, сприймаються негативно. І тому вони можуть піддаватися з боку людей конструктивній або деструктивній критиці. Об'єктом оцінки може виступати як право в цілому, так і інші явища, а саме: чинне законодавство, власна поведінка і поведінка оточуючих людей, діяльність правотворчих і правоохоронних органів тощо. Здійснити дану функцію можна лише у тому випадку, якщо людина має необхідний рівень правосвідомості.

3) регулятивна — реалізується через систему мотивів, ціннісних орієнтацій, правових установок, які виступають специфічним регулятором поведінки людей. Право може впливати на поведінку людини лише за допомогою формування у її свідомості належного образу поведінки. Правосвідомість виникає і функціонує разом з правом, як самостійна форма суспільної свідомості, спрямована на опосередкування правового регулювання суспільних відносин, його координацію з іншими видами нормативного регулювання. Регулятивна функція правосвідомості зорієнтовує суб'єкта суспільних відносин до певних дій у конкретних життєвих ситуаціях відповідно до отриманих знань, їх оцінки та власних інтересів.

4) розвиток правової науки-правова наука виникає на підставі накопичених суспільною правосвідомістю знань, походить від суспільної правосвідомості. Розвиток правової науки обумовлений правовою практикою, потребами державного розвитку, необхідністю постійного збагачення суспільної правосвідомості науковими знаннями. Підвищення наукового керівництва суспільством, необхідність теоретичного і практичного розроблення актуальних проблем правотворення і державотворення, правової культури, потребують постійного розвитку правової науки. Правосвідомість стимулює розвиток правової науки шляхом визначення потреб суспільного

розвитку, які не отримали ще правового врегулювання; сприяє підвищенню ролі правової науки в суспільстві, як системи знань про об'єктивні закономірності виникнення і розвитку права, його місце і роль в суспільному житті.

Отже, підсумовуючи вище зазначене можна вважати, що правосвідомість виступає універсальним засобом контролю за поведінкою людини. Через свідомість здійснюється правова орієнтація людини, що зумовлює характер її поведінки у суспільних відносинах. З метою підвищення правосвідомості населенню країни постійно роз'яснюється зміст правових норм, виховується повага до права та сприйняття його як соціальної цінності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Теорія держави та права: посіб. для підготовки до іспитів С.М. Тимченко, Р.А.Калюжний, Н.М. Пархоменко, С.М. Легуша.-3-є вид.стереотип.- К.:Вид.ПАЛИВОДА А.В.,2007.-176с.
2. Загальна теорія держави і права : підручник / за ред.: М. В. Цвік, О. В. Петришин. – Х. : Право, 2010. – 584 с.
3. Теорія держави і права.-Харків: Консум, 2001. Волинка К. Г. Теорія держави і права: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2003.